

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

DIPLOMSKO DELO UNIVERZITETNEGA ŠTUDIJA
Konoplja kot legalni in ilegalni produkt

September, 2012

Jan Hočevar

Mentor: izr. dr. prof. Anton Dvoršek

Zahvala

Za strokovno vodenje, pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela se iskreno zahvaljujem mentorju izr. dr. prof. Antonu Dvoršku.

Zahvalil bi se tudi svoji družini, ki me je v času študija podpirala in mi stala ob strani. Posebna zahvala gre tudi prijateljici Tini za pomoč pri spodbudi.

Kazalo

1	Uvod	8
1.1	Opredelitev problema	8
1.2	Cilji in teze.....	9
1.3	Predpostavke in omejitve	9
1.4	Metode raziskovanja.....	9
2	Konoplja	10
2.1	O rastlini	10
2.2	Zgodovina rastline	11
2.3	Odvisnost učinki in posledice konoplje	11
3	Legalni in nelegalni produkti konoplje	16
3.1	Konoplja za industrijske namene in njena prisotnost v Sloveniji.....	16
3.2	Medicinska konoplja	20
3.3	Konoplja za nemedicinsko uporabo	21
4	Pravno formalna opredelitev konoplje	23
4.1	Slovenija	23
4.1.1	Zakonodaja	23
4.1.2	Resolucija o nacionalnem programu na področju drog 2011–2020.....	26
4.2	Evropske države	29
4.2.1	Nizozemska	29
4.2.2	Avstrija.....	31
4.2.3	Italija.....	32
5	Legalizacija	33
6	Kriminaliteta in ilegalna pridelava v Sloveniji.....	37
6.1	Nasadi.....	39
6.2	Laboratoriji.....	40
7	Zaključek	42

7.1	Verifikacija hipotez.....	42
7.2	Zaključni sklepi.....	43
8	Uporabljeni viri	47

Kazalo slik

Slika 1: Konopljna slama	18
Slika 2: Nasad konoplje	39
Slika 3: Laboratorij za gojenje konoplje	40

Kazalo tabel

Tabela 1: Prirast biomase v tonah suhe snovi na hektar	20
Tabela 2: Število kaznivih dejanj in prekrškov, povezanih s prepovedanimi drogami v Sloveniji	36
Tabela 3: Kriminalitete prepovedanih drog	37
Tabela 4: Zasežene prepovedane droge v letu 2010 in 2011.	38

Povzetek

Konoplja je ena najstarejših kultiviranih in vsestranskih rastlin. Že v preteklosti so jo uporabljali za pridobivanje vlaken, kot gradbeni material, v medicinske namene in tudi za kajenje. Zaradi vrst, ki vsebujejo psihoaktivne substance, kot je THC, so jo danes v mnogih državah prepovedali.

Zelo veliko ljudi ob omembi konoplje pomisli na prepovedano drogo, in ravno zato so zraven legalnih produktov konoplje v nalogi predstavljeni tudi ilegalni – marihuana.

Legalna pridelava konoplje pomeni predvsem industrijsko pridelavo te rastline. Industrijska konoplja obsega več vrst, mora pa ustrezati normam glede vsebnosti ključne psihoaktivne snovi, da zadosti strogim omejitvam. V Sloveniji je za industrijske namene največja dovoljena vsebnost THC-ja omejena na 0,2 %. Konoplja ima širok spekter možnosti predelave, in vedno več konopljinih izdelkov prodira na naše trge.

Konoplja, ki se uporablja v zdravstvu, ima takšne značilnosti kot tista, ki se uporablja v nemedicinske namene in je v Sloveniji prepovedana. Starejši dokazi pa kažejo, da so konopljo uporabljali v medicinske namene že v starem Egiptu.

Konoplja, ki ni namenjena medicinski uporabi, ima predvsem namen omamljanja in njena pridelava, nakup, prodaja so povezani s kriminaliteto. Zakonodaja v Sloveniji uvršča konopljo v najvišjo skupino prepovedanih drog, kar pomeni, da je nevarna za ljudi zaradi posledic, ki jih povzroča, in ni dovoljena za medicinsko uporabo. Zakonodaje se med različnimi evropskimi državami razlikujejo.

Različni avtorji pišejo o legalizaciji kot o premiku v pozitivno smer, saj naj bi zmanjšala število kaznivih dejanj in prinesla dobiček državi.

Ključne besede: konoplja, marihuana, prepovedane droge, legalizacija.

Summary

Hemp as legal and illegal product

The hemp is one of the oldest cultivated and versatile plants. Even in the past they used it to attain fibers, building material, for medical purposes and also for smoking. Because of varieties which include psychoactive substances, such as THC, it has been prohibited in many countries.

A lot of people think of marijuana when talking about the hemp, and that's why the paper also talk about its illegal products next to the legal ones.

Legal production of the hemp means especially its industrial production. Industrial hemp spans across many varieties, but it must align to norms regarding the inclusion of psychoactive substances to satisfy strict restrictions. In Slovenia, the largest amount of included THC for industrial purposes is 0,2%. The hemp has a wide spectre of production possibilities and an increasing number of hemp products is entering our markets.

The hemp, used in medicine, has the same characteristics as the one used for non-medical purposes, and is forbidden in Slovenia. Meanwhile, older proof shows that the hemp was used for medical purposes even in ancient Egypt.

The hemp's purpose, when not used as medicine, is to intoxicate and its production, acquisition and sale is connected to crime. In Slovenia legislation places it in the topmost list of prohibited drugs, which means it is dangerous for people because of the consequences it leaves, and is therefore not allowed for medical use. The legislation of various European countries differs on this.

Various authors write about its legislation as a move in a positive direction, because it would decrease the amount of crime and bring profit to the country.

Key words: hemp, marijuana, prohibited drugs, legislation

1 Uvod

1.1 *Opredelitev problema*

Značilno je, da so droge že od nekdanjih del naše civilizacije in s svojimi zdravilnimi ter opojnimi učinki na različne načine vplivajo na posameznike. Nekaterim lajšajo bolečine, zdravijo simptome ali nudijo ugodje. Kot drogo označujemo snov, ki vpliva na spremembo našega počutja, mišljenja in vedenja. Te značilnosti imajo številne snovi, ki jih uporabljamo v različne namene. Zakon deli droge na prepovedane in dovoljene. Za prepovedane je značilno, da zaradi svojih škodljivih lastnosti predstavljajo nevarnost za posameznika ali družbo, njihovo posedovanje, trgovanje in jemanje je kaznivo. Za dovoljene droge pa je značilno, da je njihovo posedovanje, uporaba in trgovanje dovoljeno (Kaj je droga?, 2012). Pogosto je značilno, da nekatere droge, ki so dovoljene, predstavljajo posamezniku večjo nevarnost in tveganje kot prepovedane.

Diplomska naloga se bo nanašala na prepovedano rastlino – konopljo in njeno gojenje, ki je lahko legalno ali ilegalno. Treba je poudariti, da je konoplja ena najstarejših kultiviranih in vsestranskih rastlin. Ljudstva zmernega pasu so jo uporabljala za pridobivanje vlaken, kot gradbeni material, listje pa so uporabljali za prehrano živali in steljo. Zaradi vrst, ki vsebujejo psihoaktivne substance, kot je THC, so v Sloveniji in še v veliko drugih državah prepovedali uporabo konoplje, vendar postaja danes zaradi svoje vsestranskosti pomembna predvsem pridelava industrijske konoplje (Zakaj je marihuana nelegalna, 2010). V zadnjih letih smo pričali številnim polemikam o uporabnosti konoplje, o njenih škodljivih učinkih, pozitivnih učinkih, hkrati pa prihaja vse več pobud po legalizaciji oziroma dekriminizaciji. Poleg tega smo pričali tudi pravi poplavi ilegalnih pridelovalcev konoplje, ki krasijo strani črne kronike, ko policija razkrinka njihovo dejavnost. Na tržišču smo pričali vse večji ponudbi izdelkov iz konoplje in njenih derivatov, s čimer se povečuje tudi število legalnih pridelovalcev te rastline, prav tako pa se pojavlja vse več specializiranih trgovin, ki ponujajo vse, od semen in gnojil do pripomočkov za gojenje konoplje. Iz konoplje lahko pridelamo različne surovine in produkte, problem pa se pojavi, ker so nekateri legalni, spet drugi pa nelegalni.

1.2 Cilji in teze

V nalogi bomo predstavili konopljo, njene učinke, pripomočke za gojenje in legalne ter ilegalne produkte konoplje. Predstavili bomo kazenskopravno opredelitev konoplje v Sloveniji ter kako je ta problematika urejena v nekaterih drugih evropskih državah. Skušali bomo predstaviti tudi probleme, s katerimi se soočajo tako legalni kot tudi nelegalni pridelovalci konoplje. Predstavili bomo tudi nekaj primerov o odkritih nasadih in laboratorijih za pridelovanje konoplje v Sloveniji.

V nalogi smo si zastavili naslednje hipoteze:

H1: Z legalizacijo gojenja konoplje za lastne potrebe bi se število kaznivih dejanj na tem področju znižalo.

H2: Zakonodaja glede gojenja in uporabe konoplje v EU se med državami razlikuje.

1.3 Predpostavke in omejitve

Menimo, da se bodo pojavile predvsem omejitve pri dostopnosti do različnih zbirk podatkov in časovna omejitev pridobivanja podatkov.

1.4 Metode raziskovanja

Pri pisanju naloge smo uporabili naslednje metode raziskovanja:

- najprej smo okvirno opredelili temo preučevanja,
- nato smo začeli z zbiranjem in analizo pridobljenih podatkov,
- različne pojme smo pojasnili s pomočjo opisne (deskriptivne) metode,
- z metodo kompilacije smo povzemali dognanja in mnenja drugih avtorjev,
- na koncu smo s pomočjo sinteze povezali posamezne ugotovitve v celoto.

2 Konoplja

2.1 O rastlini

Konoplja je slovensko ime za rod *Cannabis*, pri nas pa se uporablja tudi za predivno in semensko navadno konopljo, ki ni uporabna za pridobivanje mamil za razliko od fonetizirane latinske oznake rodu kanabis, ki se nanaša samo na posebni hemodem, tj. podvrsto konoplje, ki je bogata s tetrahidrokanabinolom (THC) in je zato mamilo (*Cannabis indicae herba*). Konoplja (*Cannabis sativa L.*) je uvrščena v družino konopljevok (*Cannabaceae*), v katero je uvrščen tudi hmelj. Beseda Cannabis je staro grško ime za konopljo, sativa pa latinsko pomeni gojena.

V magistrski nalogi Tonija Cahunka (2011) so opredeljene različne vrste konoplje. Konoplja ima vrsto imen, kot so marihuana, gandža, trava itd., vsa ta različna imena pa dokazujejo, da je bila omenjena rastlina že v preteklosti prisotna v različnih kulturah. V strokovnih publikacijah se uporabljata predvsem izraza marihuana in kanabis. Značilno je, da imeni kanabis in konoplja opredeljujeta celotno rastlino, beseda marihuana pa se uporablja za posušene cvetove, liste in dele stebel, ki se pojavljajo predvsem na nezakonitem trgu (Cahunek, 2011). Imenujemo jo tudi napačno "indijska konoplja", napačno pa zato, ker gojijo v Indiji tudi navadno konopljo. Kemizem konoplje je zelo zanimiv. Vsa rastlina konoplje je pokrita z žlezami, trihomi, ki izločajo smolo s kanabinoidi. Konoplji služijo za varstvo pred škodljivo UV svetlobo, sušo, škodljivci in boleznimi. Največ smole izloča cvetno odevalo ženskih rastlin. Če cvetovi niso oplojeni, se koncentracija THC še nekajkrat poveča. Med številnimi kemičnimi sestavinami konoplje se znanstveniki najbolj posvečajo raziskovanju kanabinoidov. Najbolj pomembni so kanabigerol (CBG), kanabidiol (CBD), kanabikromene (CBC) in delta-9-tetrahidrokanabinol (THC). Konoplja, ki je namenjena za pridelavo, se od indijske konoplje ne razlikuje samo po nizki vsebnosti THC-ja, ampak tudi po večji vsebnosti CBD, ki inhibira opojni učinek THC-ja. Zato je pomembno tudi razmerje med THC in CBD (indeks), ki lahko pri sortah, ki niso namenjene za drogo, preseže razmerje 1:5 (Robinson, 1996).

Pod ugodnimi pogoji lahko konoplja v dolgih, sončnih dneh zraste v dolžino tudi do 7 centimetrov dnevno. Ženske rastline so navadno nižje in imajo več vej kot moške (Clarke, 1981).

2.2 *Zgodovina rastline*

Najstarejše najdišče konopljinih izdelkov, ki so vsebovali določene dele iz konoplje, izvira iz obdobja pred 12 000 leti na ozemlju današnje Kitajske. V mlajšem najdišču iz obdobja okoli 4000 let pred našim štetjem, ravno tako na Kitajskem, so našli dokaze o tkaninah iz konoplje in svile, v najdišču iz obdobja od leta 1400 do 1100 pr. n. š. pa so odkrili ostanke delavnic za tkanje konoplje, nekaj kosov ožgane konopljne tkanine in drugo. Konoplja se pojavi tudi v zgodovini kitajske medicine. Znameniti zdravnik Hua Tuo je med letoma 141 in 208 izumil vino iz konoplje in vreli konopljin prah, ki ju je uporabljal ko anestetik med svojimi operacijami, cesar Šen Nung pa ju je uvrstil med vrhovne eliksirje nesmrtnosti. Evropa prav tako ni zaostajala, saj je bila konoplja priljubljeno zdravilo srednjega veka, kot zdravilno rastlino pa so jo v svojih knjigah omenjali William Turner, Mattioli, Discobas Taberaemontanus in Nicolas Culpepper. Lekarnarji so s konopljo bolj ali manj uspešno zdravili vse tiste bolezni kot Kitajci in Indijci dolgo pred njimi. Omeniti velja še njeno vlogo pri odkrivanju sveta, saj so ladje gnala konopljina jadra, ki so jih napenjali s konopljinimi vrvmi, pa tudi mornarji so nosili konopljina oblačila (Robinson, 1996).

2.3 *Odvisnost učinki in posledice konoplje*

Zelo veliko ljudi ob omembi konoplje najprej pomisli na drogo, in ravno zato bomo predstavili konopljo tudi kot prepovedano drogo.

Zloraba drog pomeni daljše in nekontrolirano jemanje vse večjih količin snovi, ki so označene kot prepovedane droge. V javnosti se pogosto uporablja kot sinonim za prepovedane droge izraz mamilo. Vendar so mamila snovi, ki z delovanjem na osrednje živčevje ublažijo bolečino, neprijetna občutenja, človeka omamijo in uspavajo. So torej le ena od prepovedanih drog. Zloraba nekaterih drog pa človeka privede v odvisnost.

Odvisnost je motnja, ki zajame tako telesno kot duševno in socialno blagostanje uživalca oziroma zasvojenca. Je torej kronična bolezen. Lahko je psihična in se kaže kot čustvena in duševna potreba po zaužitju prepovedane droge. Druga vrsta odvisnosti je fizična odvisnost, ki se kaže kot prilagoditev telesa na snov. Značilnost

fizične odvisnosti je abstinenčna kriza, ki se pojavi po prekinitvi jemanja prepovedane droge, in povzroči odvisniku hude telesne bolečine. Prav omenjena odvisnost pa je glavni generator primarne kriminalitete prepovedanih drog. Ker se je odvisnosti izjemno težko otresti, zagotavlja proizvajalcem in trgovcem stalne odjemalce (Dvoršek 2008).

Razvrstitev prepovedanih drog, ki jo je sprejela Svetovna zdravstvena organizacija, deli prepovedane droge na depresorje centralnega živčnega sistema, stimulanse, halucinogene in kanabis. Omenjeno klasifikacijo je sprejela tudi slovenska policija. Ker je tema naše naloge konoplja, se bomo osredotočili predvsem na zadnjo skupino.

V skupino kanabis (konoplja) uvrščamo rastlino konopljo in smolo konoplje (hašiš in hašiševo olje). Omenjene tri snovi pridelujejo iz indijske konoplje. Hašiš pridobivajo iz cvetovih delov ženske rastline. V njenem cvetu so majhne dlačice, ki izločajo smolo, s katero so prevlečeni cvetni listi. Ta smola vsebuje glavno psihoaktivno snov THC. Hašiš je olivno zelen ali rjavo črn smolnat izloček iz listov in zlasti cvetov konoplje. Vsebuje od 3–14 % THC-ja. Najpogosteje se ga uživa v obliki kajenja s pomočjo majhnih pip za hašiš, lahko se kadi tudi s pomočjo vodnih pip. Redkeje se ga pije ali je, saj ima močan vonj ter grenak okus. Na ilegalnem trgu se pojavlja v obliki (stisnjenih) ploščic ali kock, lahko tudi zdrobljen na večje ali manjše kroglice. Hašiševo olje je koncentrirana oblika hašiša, ki vsebuje tudi do 80 % THC-ja. Temna, gosta tekočina je zelo črne, lahko tudi rjavo rdeče barve. Preprodaja se ga običajno v injekcijskih iglah. Uporablja pa se ga tako, da se z njim pomaže cigareto, nato tobak vpije olje in se pokadi (Dvoršek, 2008).

Toni Cahunek v svoji magistrski nalogi navaja, da se najpomembnejša psihoaktivna substanca v konoplji – THC – najpogosteje uporablja kot kriterij merjenja moči konoplje, saj v marsičem pogojuje namembnost te rastline v industriji, medicini ali za omamljanje. Značilne koncentracije THC-ja so po veljavni slovenski zakonodaji sledeče: manjše od 0,2 % za neaktivno konopljo in nad 4 % za konopljo z visoko koncentracijo, medtem ko hašiš, toniki in nekateri drugi derivati običajno vsebujejo višje koncentracije. Zaradi prohibicije sta se v zadnjih desetletjih oblikovala dva različna pristopa: za zmanjševanje vsebnosti THC-ja (na primeru konoplje za industrijske namene) in za povečevanje vsebnosti THC-ja (na primeru konoplje za zdravstvene in nemedicinske namene) (Cahunek, 2001).

THC-ja pa ne vsebuje le cvet ženske rastline, temveč tudi drugi deli te rastline. Zato uživalci uporabljajo tudi liste rastline, drobna stebelca in seveda cvet. Posušeno in zdrobljeno mešanico omenjenih delov konoplje imenujemo marihuana (tudi "trava" ali gandža). Uživalci marihuano pretežno kadijo samo ali pomešano s tobakom v obliki cigarete, imenovane "joint". Na eni strani namestijo ustnik, ki služi kot držalo in filter hkrati. "Skunk" je vrsta marihuane, ki je pridelana v zaprtih prostorih (rastlinjakih, kletih). Potrebuje močno svetlobo in toploto ter veliko vode. Ustrezno rastišče je mešanica peska, gramoza in žagovine. Ob ugodnih pogojih je mogoče vzgojiti kar šest letin. Vsebuje več THC-ja (9–22 %) (Dvoršek, 2008).

Pri opisovanju učinkov in tveganj ter posledic pri uporabi kanabisa se pojavljajo različna mnenja različnih avtorjev. V nadaljevanju bomo povzeli nekaj najbolj zanimivih.

Robinson v svoji knjigi navaja, da vztrajno kajenje kanabisa (nekajkrat dnevno) povzroča blago zožitev dihalnih poti. Zmerno kajenje kanabisa skoraj nima učinka na dihanje, lahko pa širi bronhije. Ventilatorna mehanika in izmenjava plinov ostaneta na isti ravni z izjemo prehodnega dviga porabe kisika in izdihavanja. THC ne inhibira dihanja. Kronično kajenje lahko povzroči vnetja, sinusitis, faringitis, bronhitis in izkašljevanje sluzi. Zmanjšanje porabe prinese izboljšanje stanja, antibiotiki pa ne pomagajo. Kanabis oslabi izločanje slin iz podčeljustne žleze, kar povzroča suha usta.

Najbolj očitna in takojšnja posledica kajenja ali zaužitja kanabisa je hitrejše bitje srca (tja do devetdeset utripov na minuto), ki se umiri v eni uri in ne more škodovati zdravim osebam. Malce se lahko zviša tudi krvni pritisk, kar lahko povzroči posturalno hipertenzijo. Kadilci razvijejo toleranco na srčne in psihotropne učinke THC-ja po dveh do treh tednih vsakodnevnega kajenja. Osebe z boleznimi ožilja so izpostavljene tveganju in zaradi tega ne bi smele uživati kanabisa.

Kanabis ni toksičen in zaradi njega po preverjenih podatkih ni umrl niti en sam človek. Ocenjujejo, da bi bilo treba za smrtni odmerek pokaditi osemsto kanabisovih smotk, in tudi tako bi že pred tem prejeli smrtno količino ogljikovega monoksida.

Po številnih poskusih so ugotovili, da THC blago, a reverzibilno, omejuje izločanje semenske tekočine, obenem pa se zdi, da ne vpliva na moško plodnost. Poskusi na podganah so pokazali na nekatere teratogene učinke (iznakaženost plodu) in manjšo možnost zanositve, kar naj bi povzročal kanabis. Ta dognanja pa se le mejno tičejo

ljudi, saj so bili način vnosa kanabisa v organizem, topilo, koncentracija in visoki odmerki izjemno nenaravni in nerealistični. Iste posledice imajo insulin, penicilin, kortizon in aspirin (Robinson, 1996).

Značilno je, da razlikujemo telesno in psihično odvisnost. Praviloma je mogoče telesno odvisnost odpraviti hitreje kot psihično. Za odvajanje od psihične odvisnosti je potrebno precej več časa. Pri kanabisu je nevarnost psihične odvisnosti povsem očitna in je v precejšnji meri odvisna od količine učinkovine. Telesno odvisnost je mogoče opaziti le zelo redko.

Učinkovanje droge je odvisno od njene vrste in koncentracije. Poglavitna nevarnost je predvsem okoliščinam neprimerno delovanje, ki lahko ogroža druge osebe ali uživalca samega. Kanabis odpravlja stanje napetosti. Kadar presojamo telesne nevarnosti, moramo upoštevati, do katere stopnje je uživanje droge povezano s splošno zanemarjenostjo telesa, ki se pogosto pojavi z zmanjševanjem telesnih obrambnih moči. Pri kajenju kanabisa so znane kadilske poškodbe, predvsem motnje v delovanju pljuč, kronični bronhitis in pljučni rak.

Pri dolgoročnih psihičnih posledicah je pri skoraj vseh drogah v ospredju t. i. z odvisnostjo pogojena sprememba osebnosti, ki se izraža v spremembi psihičnih funkcij, kakršne so sposobnost koncentracije in pozornosti, vzdržljivosti, intelektualne in druge sposobnosti. Deloma so posledica učinkovanja strupa, deloma pa tudi psihičnih in socialnih posledičnih pojavov odvisnosti.

Nevarnost akutne telesne zastrupitve z drogami je v večini primerov odvisna od zaužite doze. Najmanjše je tveganje pri kanabisu, halucinogenih drogah in tobaku. Pri večini teh drog je posledica predoziranja ohromitev dihanja. Pri kanabisu, odvisno od doze in koncentracije učinkovine, sledijo manjše motnje v delovanju srca ali želodca in črevesja, draženje bronhialne sluznice. Ni pa dokazov za življenjsko ogroženost (Gorenc, 1992).

Robinson o duševnih posledicah uporabe kanabisa pravi, da ima kanabis širok spekter učinkov na zaznavo. Ti vključujejo spremembe razpoloženja, olajšanje komunikacije s soljudmi in redukcijo agresivnega vedenja. Karakteristična vidna zaznava vključuje vzorce, žive predstave in izboljšanje perifernega vida. Halucinacije, avre in spremembe prostorskih razmerij se ne pojavljajo tako pogosto. Drugi čuti, vonj, okus, tip in sluh, postanejo občutljivejši in kakovostnejši.

Kar tretjina stalnih uživalcev kanabisa včasih prestaja paranoične ali panične reakcije, halucinacije, zmedo in druge neprijetne odzive, navadno samo v neprimernem okolju in pri visokih odmerkih. Težave se najpogosteje pojavijo, kadar kanabis pojemo, očitno zaradi tega, ker doze, za razliko od kajenja, ni mogoče tako dobro nadzorovati. Ker stanje v večini obvladajo uživalci sami, le redko iščejo zdravniško pomoč.

Med tem, ko lahko kanabis izboljša empatično in pojmovno dojemljivost, učenje na pamet vsekakor trpi. Navadno se poslabša spomin, očitno zaradi šibke koncentracije. Veliko testov je pokazalo, da kanabis slabo učinkuje na kratkotrajni spomin, kar lahko drži od dve do tri ure in več (Robinson, 1996).

3 Legalni in nelegalni produkti konoplje

3.1 Konoplja za industrijske namene in njena prisotnost v Sloveniji

Legalna pridelava konoplje je predvsem pridelava industrijske konoplje. V Sloveniji pridelava industrijske konoplje še ni zelo pogosta, menimo pa, da bi ta rastlina lahko postala pomembna surovina mnogih panog.

Industrijska konoplja obsega več sort, ki so jih vzgojili, da bi ustregli normam glede vsebnosti ključne psihoaktivne snovi in s tem zadostili strogim omejitvam zakonite pridelave konoplje za industrijske namene. Značilno je, da je koncentracija THC-ja obratno sorazmerna s kakovostjo rastline, in to pomeni, da so sami izdelki iz konoplje manj kakovostni. Konoplja ima širok spekter možnosti uporabe, njena semena imajo eno najvišjih vsebnosti življenjsko pomembnih maščobnih kislin in imajo v prehrani višjo beljakovinsko vrednost kot soja. Iz stebel predelujejo naravna mehka vlakna, ki so daljša, močnejša in bolj vpojna kot bombažna vlakna (Inciardi, 1999).

Industrijska vrednost konoplje je bila prepoznana na začetku prejšnjega stoletja, ko so vlakneno konopljo uporabljali v številnih industrijskih panogah. V zadnjih letih njena pridelava spet močno narašča (Inciardi, 1999).

Tudi v Sloveniji se s pridelavo industrijske konoplje ukvarja kar nekaj pridelovalcev. Iz konoplje izdelujejo tekstilne, medicinske in prehranske izdelke, in so morali pridobiti dovoljenje Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Dovoljena vsebnost THC-ja je med državami različna, v Sloveniji pa je za industrijske namene omejena na 0,2 % (Komisija za droge RS, 2011).

V 19. stoletju je na ozemlju Slovenije imela vsaka regija približno odstotek njivskih površin, namenjenih gojenju konoplje. Prva organizirana proizvodnja konopljinih izdelkov na ozemlju današnje Slovenije je bila vrvarna blizu Leskovca leta 1884. Po letu 1875 je povpraševanje po konopljinih izdelkih začelo upadati, saj so bili prisotni različni dejavniki razvoja, kot so opuščanje jadrnic za dolge plovbe in izgradnja železnice, ki je kmetom prinesla nove vire zaslužka. Leta 1948 je bilo v Jugoslaviji že 60 000 ha njivskih površin konoplje, kar je pomenilo 6 % svetovne in 25 % evropske pridelave. Leta 1986 je prišlo do ogromnega zmanjšanja površin, posejanih z

industrijsko konopljo, ostalo je le še okrog 3 000 ha. Do leta 1988 je na območju Jugoslavije ostalo le okrog 1 000 ha zemljišč z industrijsko konopljo. Po letu 1988 je bilo v Jugoslaviji pet tovarn za predelavo konoplje, ki pa so se nato do leta 1996 vse zaprle. Propadla je tudi tovarna konopljinega papirja na Reki (Robinson, 2000).

Vlada Republike Slovenije je leta 2010 sprejela Program spodbujanja konkurenčnosti Pomurske statistične regije v obdobju od 2010 do 2015. Cilj programa je s pomočjo različnih instrumentov razvojno razgibati regijo, ustvariti čim več novih podjetij in delovnih mest, še posebej pa tistih z višjo dodano vrednostjo. Z novimi investicijami želijo ustvariti nova delovna mesta, s programom pa pričakujejo blaženje posledic finančne in gospodarske krize na trgu dela v Pomurski statistični regiji. Vlada je torej kot glavni razvojni potencial Pomurske statistične regije izpostavila gojenje industrijske konoplje. Z vpeljavo konoplje bi vzpostavili 73 novih delovnih mest in ohranili 700 že obstoječih delovnih mest predvsem z uvedbo konoplje v pridelovalno-predelovalne panoge (Služba vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2010).

Legalni predelovalci predvsem poudarjajo vsestransko uporabnost konoplje. Uporabo konoplje promovirajo ekološko osveščena podjetja, ki pospešeno iščejo ekonomske alternative. Nekatere države EU imajo dovoljenje za gojenje industrijske konoplje, raziskave pa se nadaljujejo. Vedno več konopljinih izdelkov prodira na naše trge in mnogim bo konoplja predstavljala vodilno prihodnost tisočletja.

Legalni predelovalci konoplje predelajo njena vlakna (glej *Slika 1*) v niti za vrvi, sukance itd., lahko jih tudi stkejo v trpežno blago, oblačila in platna. Ker imajo zelo močno obstojnost, so primerna tudi za torbe, pasove, denarnice, zapestnice in pasove. Konopljino vlakno je veliko močnejše kot bombaž in potencialno lahko zamenja vsa ostala vlakna, še posebej ker ne potrebuje kemikalij za predelavo in ima pozitiven vpliv na okolje (iz nje lahko izdelujemo tudi brisače, zavese, prevleke za blazine, blazine, tkanine za pohištva, embalažo, predpasnike, obleke, tapete itd.). Konopljina vlakna so veliko močnejša kot platno (lan) in bombaž, so pa tudi vodoodporna in jih zlahka ne obrabimo. V moderni družbi veliko perspektivnih podjetij uporablja proizvode iz tovrstnih vlaken.

Slika 1: Konopljina slama (Vir: Hannah-biz.si, 2012)

Veliko stoletij so uporabljali papir iz konoplje namesto iz lesa. Danes je veliko razlogov v prid konoplji, kot npr., da iz enega ara konoplje proizvedemo toliko papirja, kot bi ga iz 4,1 ara dreves. Proizvodnja potrebuje le 10 do 20 % kemikalij v primerjavi s proizvodnjo bombaža. Ne smemo pozabiti, da potrošnja papirja vztrajno narašča, in moramo zatorej paziti na dragocena drevesa. Iz konoplje proizvedemo bolj kvaliteten papir kot iz lesa. Do leta 1883 je bilo iz konoplje proizvedenega 75–90 % papirja. Njena vlakna se lahko pretrgajo le, če so namočena, ko se posušijo, pa se vrnejo v prvotno stanje moči. Papir ima več stoletno obstojnost, ne da bi se njegova kvaliteta poslabšala. Moderna tehnologija nam omogoča, da izdelujemo papir iz konopljinoga stebela (podobno kot papir iz dreves), kar pomeni manj kemikalij in manj nevarnosti za okolje, pa tudi večjo količino papirja. Uporaba konoplje za izdelavo papirja pomeni posredno tudi več dreves za naše otroke.

Olja konopljinih semen zagotavljajo neskončno veliko možnosti proizvodov, od kozmetike do prehrane. Svetovni proizvajalci ponovno vedno bolj cenijo njene vrednote. Poznamo predvsem konopljina mila, čistila, balzame ter različne proizvode za higieno. Iz konoplje zlahka proizvedemo lake in barve, ki so zelo obstojni, dolgotrajni in čistejši kot kemični proizvodi. Semena v prehrani so zelo koristna, saj so jih v preteklosti častili zaradi proteinske vrednosti in nujno potrebnih hranljivih snovi ter maščobnih kislin. Celo ptice med različnimi semeni vedno izberejo

konopljino seme in zaradi konoplje tudi dokazano dlje živijo in se več množijo. Iz konoplje se že dalj časa proizvaja tudi ptičjo krmo.

Američani so, kar zadeva konopljino ekonomijo, nazadnjaški glede na npr. Nizozemce, Madžare, Francoze, ki uporabljajo konopljo kot industrijski vir (dejstvo je, da več kot 30 držav po svetu prideluje konopljo za industrijske namene). V Franciji razvijajo gradbeni nadomestek iz konoplje, kar predstavlja gigantski začetek njenega razvoja. Takšne konstrukcije za hiše in v gradnji zagotavljajo zavetje za vsakogar, ne samo trdnost. Konopljina vlakna in stebila lahko uporabimo za vmesne stene, iverko, deske, v mizarstvu za panelne plošče in druge hišne konstrukcijske materiale. Uporaba konoplje v gradnji rešuje drevesa in ustvarja nova delovna mesta. V bistvu bi lahko celotno hišo dobesedno zgradili iz konoplje.

Plastiko pridelujemo s spreminjanjem phetro kemikalij v različne polimere. Vse te proizvode bi lahko naredili iz konoplje. Henry Ford je to vedel že pred 60 leti in je leta 1941 napravil zelo trpežen avto, odporen proti udarcem, z uporabo plastike, ki jo je pridobil iz konoplje in ostalih rastlin. Izdelava plastike iz konoplje bi bila z današnjo tehnologijo zelo lahka. Istočasno bi pomenila tudi manj onesnaženosti (kot je s phetro kemikalijami). Plastika iz konoplje bi predstavljala čisto in obnovljivo ekonomijo.

Konoplja se lahko uporablja tudi kot energetski vir. Zažig konoplje proizvaja oglje, gorivna olja, etan za goriva ali metan za električno. Vsi vemo, da so fosilna goriva zelo neprijazna okolju, zato predstavlja konoplja edino zanesljivo rešitev tega problema (ne smemo pozabiti, da je konoplja obnovljiv vir, da zelo hitro raste in dozori skoraj kjer koli ter da lahko priskrbi vso potrebno energijo). Če bomo nadaljevali z izrabo fosilnih goriv, bomo sčasoma ostali brez energije. V ZDA sta agencija za zaščito okolja in oddelek za energijo poudarila pomembnost obnovljive energije in njeno vlogo v prihodnosti. Konoplja je najboljša rastlina, ki lahko zadovolji celotno potrebo po energiji, ker vsebuje vsakoletni pridelek veliko celuloze (ob optimalnih pogojih žanjemo celo dva- do trikrat letno) (Harmonija narave – novice, 2012).

Izkoriščanje konoplje za energetske in druge namene lahko pomeni sklenjen krogotok snovi v naravi in obnovljiv vir energije in surovin. To konkretno pomeni zmanjšanje kopičenja CO₂ v atmosferi in prekinitev sekanja tropskih gozdov. Če se bodo trendi izkoriščanja fosilnih goriv še naprej tako povečevali in se bo ozon v stratosferi naprej stanjševal, se bo količina kratkovalovne UV svetlobe tako povečala, da bo škodovala

rastlinam. Soja je najbolj občutljiva na UV svetlobo in je danes najpomembnejši vir beljakovin za ljudsko in živalsko prehrano. Takrat bo nastopil čas za konopljo, ker kanabidioli in kanabinoli, ki jih tvori, ščitijo rastlino pred uničujočimi UV žarki (O konoplji, 2012).

Spodnja tabela nam prikazuje prirast biomase različnih rastlin v Evropi na hektar. Vidimo, da največji pridelek daje kitajska trstika, ampak treba se je zavedati, da je to večletna rastlina in da se težko vključuje v kolobar, potrebuje pa tudi veliko gnojil in zaščitnih sredstev.

Tabela 1: Prirast biomase v tonah suhe snovi na hektar (Vir: O konoplji, 2012)

hitrorastoča drevesa	15
žitna slama	12–18
kitajska trstika	15–25
ogrščica in gorjuščica	8–12
konoplja	10–12

Konoplja lahko predstavlja čisti vir energije vsakomur. Prehod na energijo iz konoplje je naslednji in najbolj pomemben korak v naši globalni evoluciji in prvi korak v zdravljenju našega planeta

3.2 Medicinska konoplja

Konoplja, ki se uporablja v zdravstvu, je takšna, ki se uporablja v nemedicinske namene, torej za omamljanje. Konopljo označujejo kot halucinogeno, psihoaktivno snov, ki spremeni zaznavo in čutenje. Kemična sestava konoplje pa govori o številnih zdravilnih in psihoaktivnih učinkih, ki jih povzroča družina kemičnih spojin – kanabinoidi.

Rastlina konoplja je bila po svojih zdravilnih učinkih znana že od nekdaj. Najstarejši fizični dokazi o uporabi konoplje v medicinske namene izvirajo iz Egipta, kjer so našli grobnico nekega dekleta, ki je umrlo ob porodu. Ob ostankih so našli sledove hašiša, ki so ga domnevno uporabljali za lajšanje porodnih bolečin. Lastnosti medicinske konoplje je v Evropi leta 1839 predstavil irski zdravnik William B. O'Shaughnessy, ki se je v Indiji naučil njene uporabe, nato pa je začel izdelovati tinkture na osnovi alkohola. Z njimi je ozdravljaval revmatizem, steklino, kolero, tetanus in krče. V Viktorijanskih časih so konopljo uporabljali predvsem za lajšanje bolečin ob menstruaciji in porodu, astmi, migrenah, živčnih bolečinah in nespečnosti. Njena uporaba se je močno zmanjšala, ko so na trg ob koncu 19. stoletja prišla močnejša in bolj konvencionalna zdravila (Konoplja in zdravstvo, 2012).

V Sloveniji konopljo uvrščamo v prvo skupino prepovedanih drog, kar pomeni, da je zelo nevarna za zdravje ljudi zaradi hudih posledic, ki jih lahko povzroči njena zloraba, in se ne uporablja v medicini (Shema zakonodaje – uvod, 2012). Konoplja je torej edina snov v prvi skupini, ki je prepovedana kot rastlina.

3.3 Konoplja za nemedicinsko uporabo

Konoplja, ki ni namenjena medicinski uporabi, ima predvsem namen omamljanja. Zelena ali rjavkasta snov, podobna čajni osnovi, lahko nastane iz vseh delov konoplje, toda zaradi potrebe po vsebnosti THC-ja se uporablja posušeno zelišče iz ženskih cvetov konoplje.

Marihuana se je zelo pogosto uporabljala že v starih indijskih spisih, kar kaže na to, da so jo uporabljali tudi pri verskih ritualih. Njene psihoaktivne lastnosti so poznali tudi v Asiriji. V Antični Grčiji so marihuano uporabljali pripadniki različnih kultov, arheološke najdbe pa potrjujejo uporabo marihuane tudi pri Skitih ob Črnem morju. Najpogostejši način uživanja marihuane je kajenje posušениh vršičkov, ki vsebujejo THC. Obstaja tudi veliko drugih načinov, kot je npr. kuhanje vršičkov v mleku in nato uporaba tega napitka. Iz tako kuhanega napitka se lahko naredi tudi maslo, ki se nato uporabi za peko peciva. Pitje napitka iz marihuane je bilo zelo razširjeno v Indiji v zadnjih stoletjih pred našim štetjem, ko je bila ta navada tako močno prisotna, kot je pri nas pitje vina. V Afganistanu in Maroku je najbolj razširjena obdelava konoplje, pridobivanje koncentrirane smole iz njenih vršičkov. Končni rezultat tega postopka je hašiš, ki ima še višjo koncentracijo THC-ja, vendar je učinek zelo podoben kot pri

kajenju navadne marihuane. Marihuana je mehka droga, ki ne povzroča fizične odvisnosti, vendar jo "strokovnjaki" uvrščajo med droge, kot so heroin, kokain, metamfetamin, ker naj bi bila prvi korak k zasvojenosti. Znanstveniki pa so dokazali, da je verjetnost, da bo nekdo prešel iz marihuane na heroin, manjša, kot da bo prešel iz cigarete na heroin. Seveda ima kot vsaka druga droga tudi marihuana negativne posledice, vendar so večinoma povezane s tem, da se jo ob uporabi meša s tobakom (Zupan, 2010).

4 Pravno formalna opredelitev konoplje

4.1 Slovenija

4.1.1 Zakonodaja

Republika Slovenija pravno formalno obravnava vse prepovedane droge enako. Pravna pravila in sankcije se glede na vrsto droge ali psihotropne snovi ne razlikujejo. Konoplja kot psihotropna snov se skozi zakonodajo torej ne obravnava ločeno od drugih vrst, ampak pod skupnim pojmom – droge in psihotropne substance. Če pravna ureditev katerega koli področja ni popolna, ovira delovanje pravnega sistema na tem področju in s tem celotnega pravnega reda. Pravni sistem mora biti delujoč, saj je le tako lahko podlaga za nadzorovanje uporabe in zlorabe prepovedanih drog. Značilno je, da določa, kaj je pravično in kaj ne, podeljuje in odvzema pravice in obveznosti vseh vpletenih akterjev (proizvajalcev, uporabnikov prepovedanih drog). Pravni sistem daje nadzoru legalni okvir, brez katerega ga v demokraciji ne bi bilo možno izvajati.

V Sloveniji je zakonodaja s področja drog in psihotropnih snovi precej nedorečena in zaradi tega posledično tudi manj učinkovita. Slabša dorečenost zakonodaje je eden izmed faktorjev porasta kriminala v zvezi s prepovedanimi drogami. Slovensko zakonodajo bi bilo treba torej za večjo učinkovitost reguliranja tega področja izpopolniti ter uskladiti z mednarodnimi smernicami (Uvod v rubriko zakonodajo, 2012).

Pravno formalno so prepovedane droge rastline ali substance naravnega ali sintetičnega izvora, imajo psihotropne učinke in lahko vplivajo na telesno ali duševno zdravje ter ogrožajo socialno blagostanje ljudi. Značilno je, da morajo biti opredeljene kot prepovedane droge v posebnem zakonu.

Glede na resnost ali nevarnost za zdravje ljudi delimo prepovedane droge v tri skupine. Nevarnost za zdravje ljudi predstavlja predvsem zloraba prepovedanih drog, delitev pa upošteva tudi uporabo v medicini. Razvrstitev prepovedanih drog sprejme Vlada Republike Slovenije na predlog ministra, ki je pristojen za zdravstvo.

- V prvo skupino so uvrstili rastline in snovi, ki so za zdravje ljudi zelo nevarne zaradi posledic, ki jih lahko povzroči njihova zloraba, predvsem daljše in nekontrolirano jemanje večjih količin, in se v medicini ne uporabljajo (npr. heroin, konoplja);
- v drugo skupino spadajo rastline in substance, ki so zaradi potencialno hudih posledic o zlorabi tudi lahko zelo nevarne za človeško zdravje, vendar pa se v medicini lahko uporabljajo (npr. metadon, amfetamin);
- v tretjo skupino uvrščamo rastline in substance, ki se ravno tako lahko uporabljajo v medicinske namene. Značilno pa je, da so ob zlorabi za človeško znanje srednje nevarne (npr. diazepam, nitrazepam).

Za prepovedane droge pa se ne štejejo tiste substance, ki jih Odredba o razvrstitvi zdravilnih rastlin opredeljuje kot zdravila (npr. volčja češnja, strupeni jasmin).

Za konopljo (rastlino, smolo, ekstrakte, tinkture) je značilno, da jo uvrščamo v prvo skupino prepovedanih drog. Glede na to, da zakon omenja le eno vrsto konoplje (*Cannabis sativa laticia*), bi lahko napačno sklepali, da ostale vrste konoplje (npr. *Cannabis sativa indica*) ne spadajo med prepovedane droge. Med prepovedane psihotropne substance so namreč uvrščeni vsi izomeri THC-ja (tetrahidrokanabiol), in tako so formalno prepovedane vse rastline in spojine, ki vsebujejo THC. Slovenska zakonodaja torej določa, da je konoplja za zdravje ljudi tako zelo nevarna, da je tudi v medicini ni možno uporabljati (Shema zakonodaje – uvod, 2012).

Posedovanje konoplje je v Sloveniji z zakonom prepovedano. Gre za prekršek in ne za kaznivo dejanje. Oseba, ki v nasprotju s predpisi poseduje konopljo (za prodajo = kaznivo dejanje), se kaznuje za prekršek, za katerega je določena denarna ali zaporna kazen. V primeru, da gre za posest manjše količine prepovedane droge za enkratno uporabo, lahko sodnik za prekrške odredi manjšo denarno kazen ali nekaj dni zapora. Skladno z odločbami zakona o prekrških se sme z nižjimi kaznimi kaznovati storilca prekrška, ki ima v posesti manjšo količino prepovedane droge za enkratno lastno uporabo, če prostovoljno vstopi v program zdravljenja ali v socialno varstvene programe, ki jih potrdi zdravstveni svet.

Storilcu prekrška se prepovedane droge odvzamejo brez plačila odškodnine, ne glede na to, ali so bile njegova last ali le v posesti. Glede na to, da hramba in prenašanje pomeni hkrati tudi posedovanje, gre pri posesti konoplje z namenom prodaje za kaznivo dejanje, ki se kaznuje z zaporno kaznijo.

Izjemoma je posest konoplje dopuščena, in sicer s posebnim dovoljenjem v znanstveno raziskovalne in učne namene ter za prehrambene in industrijske namene na podlagi dovoljenja pristojnih ministrstev (Shema zakonodaje – posest konoplje, 2012).

Zakon o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog določa, da so uživalci osebe, ki uporabljajo naravne ali sintetične snovi, ki vplivajo na človekovo telesno in duševno zdravje in so opredeljene v posebnem zakonu kot nedovoljene droge. Uporaba prepovedanih drog obsega vsakršno jemanje (npr. kajenje, oralna uporaba) prepovedanih drog. Obravnava uživalcev prepovedanih drog zajema zdravljenje in reševanje socialne problematike povezane z uživanjem le-teh. Uživanje drog in psihotropnih substanc zakonsko ni prepovedano, saj glede na temeljno človekovo pravico do zasebnosti zakon tega ne more prepovedovati. Značilno je, da lahko ljudje z lastnimi življenji ravnamo svobodno, dokler ne posegamo v zasebnost drugih ter škodujemo družbi in državi. Predvsem daljše in nekontrolirano jemanje vse večjih količin prepovedanih drog lahko pripelje do hudih zdravstvenih, socialnih problemov, kriminala in še kaj. Vse to vpliva na nižjo kakovost življenja in škoduje tudi gospodarstvu. Ravno zaradi tega država skrbi za preprečevanje in zmanjševanje uporabe prepovedanih drog z različnimi ukrepi na področju vzgoje, izobraževanja, zdravstvenega in socialnega varstva. Z zdravljenjem odvisnikov pa država poskuša zmanjšati škodo zaradi zlorabe prepovedanih drog (Shema zakonodaje – uživanje konoplje, 2012).

Uživanje konoplje zakonsko torej ni prepovedano in ni kaznivo dejanje in ne prekršek. Treba pa je upoštevati, da ima posameznik med uživanjem konopljo še vedno v posesti in zaradi tega ga lahko doleti sankcija za prekršek nedovoljene posesti manjše količine prepovedanih drog za enkratno uporabo. Konoplja lahko povzroča lažjo psihično odvisnost, in zato je treba opozoriti na Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, ki določa, da se osebi, ki je odvisna od katere koli psihotropne snovi, droge ali alkohola in je zaradi tega storila določene prekrške, lahko izreče poleg kazni tudi varnostni ukrep obveznega zdravljenja.

Kazenski zakonik opredeljuje kot kaznivo dejanje tudi kakršno koli omogočanje uživanja prepovedanih drog. Posebej omenja tudi napeljevanje k uživanju ali dajanje drog in psihotropnih substanc za uporabo. V primeru, da je nekdo omogočal uživanje prepovedanih drog mladoletniku, se to lahko kaznuje z zaporno kaznijo (Shema zakonodaje – uživanje konoplje, 2012).

Slovenska zakonodaja ne zagotavlja dostopa do konoplje v zdravstvene namene in s tem neupravičeno omejuje dostopnost do konoplje ljudem, ki bi zaradi njenih zdravilnih učinkov lahko imeli koristi. Konoplja se v zdravstvu ne uporablja zaradi uvrstitve konoplje v prvo skupino prepovedanih drog. Leta 2002 je Urad za droge v skladu s priporočili Komisije vlade RS za droge predlagal nov osnutek nacionalnega programa, v katerem bi bila uporaba medicinske konoplje opredeljena kot področje, ki ga je treba raziskati. Zdravniki predpisujejo konopljo v številnih ameriških zveznih državah, v Kanadi in nekaterih evropskih državah. Sintetična zdravila, izdelana iz sestavin konoplje, in številne raziskave nam kažejo, da znanje iz tega področja že obstaja (Posvet o medicinski konoplji, 2002).

Cahunek (2011) je v svoji magistrski nalogi razpravljal o upravičenosti slovenske zakonodaje in prihajajočih spremembah na področju prepovedanih drog, kar zajema tudi konopljo. Uskladitev na državnem nivoju bi moralo voditi telo, ki ne bi bilo sestavni del katerega od pristojnih ministrstev. V Sloveniji obstaja torej potreba po neodvisni organizaciji, saj po ukinitvi Urada za droge (2004) obstaja pomanjkanje tovrstnega svetovalnega telesa, in to zmanjšuje možnost usklajevanja ter implementacije akcijskega poročila, ki je posledični element za uveljavljanje Nacionalnega poročila na področju prepovedanih drog od 2004 do 2010. Komisija za droge RS je nato proti koncu leta 2010 predstavila dva predloga novega nacionalnega programa na področju drog. Resolucija nacionalnega programa preprečevanja in zmanjševanja uporabe prepovedanih drog do leta 2020 je temelj za kasnejšo pripravo akcijskega načrta in izvajanje predvidenih usmeritev in politik. Do leta 2020 je torej treba pripraviti primerno ogrodje za vpeljavo sprememb na področju politik do konoplje in preučiti osnutka resolucije nacionalnega programa (Cahunek, 2011).

4.1.2 Resolucija o nacionalnem programu na področju drog 2011–2020

Prvi nacionalni program Slovenije na področju drog je bil pripravljen leta 1992, predstavljal pa je začetek celovitega reševanja problematike prepovedanih drog pri nas. Naslednja strategija na tem področju je bila pripravljena za daljše časovno obdobje. Ta strateški dokument je usklajeval Urad za droge vlade RS. Ključne sestavine strategije Republike Slovenije na področju drog za obdobje od 2004 do 2009 so bile ugotovljene na podlagi analize stanja na institucionalni in neinstitucionalni ravni v letu 2000. Načrtovanje resolucije o nacionalnem programu

je temeljilo tudi na upoštevanju področnih nacionalnih programov, kot je socialno varstvo, policija in ministrstvo za zdravje. Pomemben okvir pri izdelavi resolucije o nacionalnem programu je bila strategija Evropske unije na področju drog (2005–2012), ki poudarja potrebo po nadaljnjem razvijanju celovite, globalne in uravnotežene strategije na področju drog v Evropi.

Slovenska zakonodaja, ki temelji na določenih konvencij Organizacije združenih narodov, je usklajena s pravnim redom EU in usmeritvami Sveta Evrope.

Temeljna načela resolucije o nacionalnem programu na področju drog v Sloveniji izhajajo iz Ustave RS, zakonodaje, konvencij OZN, predpisov EU, določil Sveta Evrope in konkretnih ciljev, ki jih naša družba želi doseči v obdobju 2011–2020.

Nacionalna strategija na področju drog in akcijski načrt na področju drog vseskozi upoštevata ta načela, ki so enakovredna:

- ***Načelo ustavnosti in zakonitosti:*** resolucija o nacionalnem programu uresničuje veljavno zakonodajo ter ratificirane mednarodne konvencije in pogodbe, ki jih je Republika Slovenija sprejela v svoj pravni red. Cilj je spremljanje in proučevanje morebitnih pobud za spremembo zakonodaje na področju problematike prepovedanih drog.
- ***Načelo varovanja človekovih pravic:*** eno izmed temeljnih izhodišč je pravica otrok in mladostnikov pred takimi življenjskimi okoliščinami, ki pogojujejo uporabo drog. Država je dolžna poskrbeti za pravico do zdravstvenega varstva in socialne varnosti in hkrati zmanjševati socialno izključenost posameznikov. Načelo zagotavlja tudi enakopravno vključevanje uporabnikov drog v vsakdanje življenje.
- ***Načelo celovitega in sočasnega reševanja problematike drog:*** reševanje problematike drog zahteva celosten pristop, ki upošteva problematiko uporabe in zlorabe drog. Reševanje problematike drog je naloga različnih sektorjev s področja zdravstva, socialnega varstva, šolstva, pravosodja, splošne javnosti itd.
- ***Načelo globalnosti pojava drog in posledično globalnega sodelovanja:*** pojav uporabe in zlorabe drog je v družbi globalen pojav in se z njim spoprijemajo vse države sveta. Sočasno pa ta problematika sega v lokalne skupnosti in nazadnje v družine vsakega posameznika. Širiti je treba vse oblike mednarodnega sodelovanja in zagotavljati usklajevanje različnih konvencij.

- ***Načelo decentralizacije:*** zagotavlja enakomerno porazdelitev programov in vsebin po vsej Sloveniji glede na dejanske potrebe v posameznih lokalnih skupnostih. Treba je razvijati mrežo različnih programov in usklajevati dejavnosti na področju drog.
- ***Načelo zagotavljanja varnosti prebivalcev Republike Slovenije:*** to načelo izhaja iz ustavno zagotovljene osebne varnosti in varovanja premoženja državljanov. Pomeni tudi zmanjševanje sekundarne kriminalitete, povezane z uporabo in preprodajo drog.
- ***Načelo prilagojenosti različnim skupinam prebivalstva:*** razviti je treba prilagojene vsebine dela za različne ciljne skupine prebivalstva in njihove potrebe, od preventivnih programov, programov za zmanjševanje škode do ustreznih oblik zdravljenja odvisnosti.
- ***Načelo zagotavljanja možnosti za odgovorno sprejemanje odločitev o neuporabi drog, še posebej med otroki in mladostniki:*** država je dolžna zaščititi otroke pred uporabo prepovedanih drog in podpirati jih mora pri odgovornem sprejemanju odločitev o neuporabi drog. Otrokom in mladostnikom mora omogočati dostop do objektivnih informacij in veščin.
- ***Načelo uravnoveženosti pristopov:*** politika do drog mora upoštevati različne pristope in jih vse skupaj povezovati v celovit nacionalni sistem.

Splošni cilji resolucije o nacionalnem programu Slovenije na področju drog od 2011 do 2020 so:

- zagotoviti, da bo problematika drog na državni in lokalni ravni obravnavana enakovredno z drugimi socialnimi, zdravstvenimi in ekonomskimi vprašanji v državi in na podlagi tega tudi sprejemati potrebne systemske ukrepe;
- zagotoviti in ohraniti delujoč informacijski sistem na področju zbiranja, urejanja, obdelovanja in dajanja podatkov s področja drog;
- spodbujati preventivo na področju drog in različne programe zmanjševanja, povpraševanja po drogah;
- uvesti usklajevanje različnih dejavnosti na lokalni ravni ter jih usklajevati z dejavnostmi na državni ravni;

- zagotoviti več kakovostnih programov zdravljenja in socialne obravnave uporabnikov od drog z uvedbo različnih pristopov;
- pospešiti razvoj programov psihosocialne obravnave uporabnikov drog, terapevtskih skupnosti in komun ter programov reintegracije;
- spodbujati sodelovanje različnih akterjev in zlasti pospeševati razvoj ter ohranjati partnerski odnos civilne družbe na vseh področjih usklajevanja in odločanja ter povečati število programov, ki jih izvajajo nevladne organizacije;
- okrepiti dejavnosti proti organiziranemu kriminalu, prepovedanemu prometu z drogami, pranju denarja ter proti drugim oblikam kriminala v povezavi z drogami.

Pri zmanjševanju ponudbe prepovedanih drog si resolucija o nacionalnem programu prizadeva dosego še nekaterih ciljev, ki so podrobno opredeljeni v dokumentu resolucije.

Vsebinska področja resolucije o nacionalnem programu zajemajo: informacijske sisteme, zmanjševanje povpraševanja po drogah, preprečevanje ponudbe drog, sintetične droge, pospeševanje mednarodnega sodelovanja, usklajevanje na različnih ravneh ter raziskovalno delo, ovrednotenje in izobraževanje (Državni zbor Republike Slovenije, 2010).

4.2 Evropske države

Konoplja je med vsemi članicami EU klasificirana kot droga in kontrolirana s konvencijami Organizacije združenih narodov. Sprejeta merila kontrole pa so med članicami različna. Med tem, ko zakoni o drogah vseh članic vključujejo stroge sankcije za prodajo konoplje, pa obstajajo glede "osebne uporabe in posesti" pomembne razlike, ki so med državami definirane in urejene na različne načine. Nekatere države ali regije tolerirajo določene oblike posesti in uporabe, nekatere izvajajo politiko reduciranih kazni. Tudi v državah, kjer je formalna zakonodaja stroga do prekrškov glede konoplje, obstaja vedno več pragmatičnih pristopov, ki so implementacije zakonov o drogah.

4.2.1 Nizozemska

Nizozemci so se odločili, da zmanjšajo poseganje po drogah, zmanjšajo število novih uživalcev, minimizirajo družbeno škodo in ohranjajo uživalce pri življenju do rehabilitacije.

Na Nizozemskem že več kot 20 let obstajajo kavarne, kjer posamezniki lahko kupijo marihuano. Značilno je, da jih v zadnjem času postopoma zapirajo za turiste, pod posebnimi pogoji pa ostajajo odprte za Nizozemce. Kavarne letno prodajo 30–90 ton marihuane in prinašajo ogromen zaslužek. Zakon dovoljuje prodajo do 5 g brez kazenske ovadbe. Tudi za osebno uporabo je posedovanje več kot 5 g kaznivo dejanje. Kljub vsemu policisti le redko izvajajo nadzor nad trgovanjem z marihuano (Schmidt-Semich, 2002).

Nizozemska pozna delitev prepovedanih drog na dve skupini:

- trde droge,
- mehke droge.

Konopljo uvrščajo v drugo skupino zaradi manjše škodljivosti v primerjavi z ostalimi drogami. Po zakonodaji iz leta 1996 se uživanja ne preganja, možna pa je prepoved uporabe drog in preganjanje takšnega početja na javnih mestih v določenih krajih. Gojenje, z izjemo industrijske konoplje, zakonsko ni dovoljeno, ampak je tolerirano do določenih količin. Značilno je, da do 5 rastlin ne zasežejo, ukrepajo pa v primeru mladoletnika. Nad 5 rastlin pa se že kaznuje z denarno kaznijo. Kavarne, ki prodajajo marihuano, so morale sprejeti določene pogoje, in če se jih ne držijo, sledi kazen in zaprtje kavarne.

Iz strani Organizacije združenih narodov je Nizozemska dobila tudi dovoljenje za gojenje konoplje v zdravstvene namene, kar se uporablja za bolnike z rakom, aidsom, glavkomom in multiplo sklerozo (Shema zakonodaje – Nizozemska, 2012).

Značilno je, da na Nizozemskem v kavarnah lahko prodajajo skupino "mehkih drog", kar pomeni, da lastniki potrebujejo posebne dovolilnice, prodaja pa je visoko obdavčena. Vsaka kavarna mora ustrezati določenim pogojem, kar pomeni, da ne smejo prodajati alkohola in trdih drog, ne smejo imeti težav s sosesko, obiskovalci morajo biti polnoletni, prodaja je bila najprej omejena na do 30 g na osebo, kasneje pa so omejili na 5 g. Kavarne lahko imajo na zalogi največ 500 g mehkih drog. Vlada je v poročilu o stanju v državi ugotovila, da dolgoletno dopuščanje uporabe mehkih drog ne predstavlja resnega problema, in Nizozemska je na dnu lestvice držav s problemom narkomanije (Purg, 1998).

Leta 2010 je nizozemska vlada v okviru nacionalne kampanje proti drogam napovedala prepoved nakupa marihuane turistom v kavarnah. Vlada se je odločila, da

bo prodajo omejila samo na domačine in bo tako preprečila kriminal, ki je povezan s proizvodnjo in prodajo. V prihodnosti bodo marihuano lahko kupili le tisti z dokazilom o tamkajšnjem prebivališču, še vedno pa bo dovoljena posest do 5 g marihuane (Marihuana na Nizozemskem ne bo več dostopna tujcem, 2010).

V prihodnje bo marihuano možno kaditi v kavarnah le še pod določenimi pogoji. Uporabnik bo moral dokazati svojo polnoletnost, biti nizozemski državljan in v izbranem klubu plačati enoletno članarino, ob obisku kluba pa pokazati izkaznico, ki bo prek elektronskega sistema pokazala, da nihče ne kupi več kot 5 g marihuane na dan (Nizozemska: tujci naj v prihodnje kadijo kar doma, 2011).

4.2.2 Avstrija

Prva celovitejša zakonska ureditev na področju drog je bil Zakon o opojnih drogah iz leta 1951, nato pa so sledile številne spremembe zakonskega besedila. Leta 1980 so uvedli princip terapije namesto kaznovanja in zasvojeni je razumljen kot bolnik, ki potrebuje zdravljenje.

Uživanje kakršne koli droge v Avstriji ni prepovedano. Same uporabe drog ni mogoče kaznovati, kjer pa je moč sumiti zlorabo droge, pa oblasti lahko te osebe napotijo na pregled k zdravniku, ki je usposobljen za delo z zasvojenici.

V kolikor polnoletna oseba omogoči uživanje mladoletni osebi, od katere je starejša vsaj dve leti, je lahko obsojena na zaporno kazen.

Posedovanje drog je prepovedano. Zakonodaja loči med posedovanjem z namenom preprodaje in posedovanjem za osebno uporabo. Kriteriji, ki ločijo ta dva tipa posedovanja, so količina, pogostost uporabe in narava snovi. Večja količina pomeni 20 g THC-ja in več. Posedovanje se kaznuje z zaporno kaznijo in s plačilom denarne kazni.

V kolikor gre za gojenje z namenom preprodaje, je predvidena zaporna kazen. Gojenje je dovoljeno v primeru izobraževalnih in znanstvenih ustanov, ki imajo primerno dovoljenje.

Posedovanje in pridobivanje večjih količin droge z namenom razpečevanja se kaznuje z zaporno kaznijo (Shema zakonodaje – Avstrija, 2012).

V Avstriji je mogoče kupiti farmacevtske izdelke v obliki kapsul, ki vsebujejo izvlečke kanabinoidov (Uzakonitve marihuane ne v bližnji ne v daljni prihodnosti ..., 2009).

4.2.3 Italija

Italijanska zakonodaja je na področju prepovedanih drog prešla več razvojnih faz, področje drog pa je v Italiji urejeno tako z določbami kazenskega, upravnega in civilnega prava.

Uživanje ni prepovedano, saj same uporabe drog ni mogoče kaznovati, velja pa prepoved omogočanja uživanja, za kršitev pa je predvidena zaporna in denarna kazen. Kazen se poveča, če je storjena proti mladoletniku.

Kdor koli za osebno uporabo nedovoljeno uvozi, kupi ali ima v posesti drogo ali psihotropne substance, je podvržen sankciji odvzema vozniškega dovoljenja, orožnega lista, potnega lista ter ekvivalentnih dokumentov za določeno dobo.

Za posedovanje manjših količin konoplje so predvideni administrativni ukrepi. Ali gre za posedovanje z namenom osebne uporabe ali z namenom preprodaje, odloča sodnik. Za večje količine je predvidena denarna kazen oziroma zaporna kazen.

Na ozemlju Italije je prepovedano gojenje rastlin vsakršne konoplje. Ministrstvo za zdravstvo lahko pooblasti univerzitetne inštitute in določene laboratorije za gojenje konoplje v raziskovalne in učne namene (Shema zakonodaje – Italija, 2012).

5 Legalizacija

Uporaba marihuane in množično uživanje drog ima pri nas že vsaj 20-letno tradicijo. Uporaba marihuane ves čas narašča (predvsem med mladimi) kljub prepovedim, vendar se na tem mestu postavlja vprašanje, ali je represija res pravi odgovor na problematiko uživanja drog (predvsem marihuane) ali bi jo morda bilo bolj smiselno legalizirati.

Dejstva o marihuani pravijo, da pri uživalcu izzove sproščenost, če je bil pred zaužitjem dobro razpoložen. Pri nekaterih lahko izzove tudi depresivnost, na kar pa vpliva predvsem slabo počutje pred zaužitjem. Značilno je, da uživalci marihuane niso agresivni in ne povzročajo telesne odvisnosti (Seraval, 1992).

Igor Lukšič (1992) v enem izmed svojih prispevkov navaja, da strategija kriminalizacije ni dosegla naslednjih področij:

- ni zmanjšala ali vsaj ustavila naraščanja porabe drog,
- povečala je izdatke za boj proti drogam,
- povečala je kriminal, povezan z drogami,
- narasla je korupcija v policiji, sodstvu in tožilstvu,
- psihični in moralni stroški kriminalizacije so ogromni.

Navaja, da bi prednosti legalizacije bile (Lukšič, 1992):

- občutno zmanjšanje vladnih izdatkov,
- povečanje državnih prihodkov,
- povečanje kakovosti urbanega življenja,
- cigarete in alkohol bi izgubili status ne-drog, ki so ga imeli do sedaj pod zaščito lobijev tobačne in alkoholne industrije.

Ob vsem tem se je treba zavedati, da legalizacija drog pomeni način, kako preprodajalce drog spraviti ob posel in zaslužek preusmeriti v državno blagajno. S kajenjem marihuane posameznik škodi le sam sebi in zato bi moral imeti pravico, da se sam odloči, ali jo bo užival ali ne. Naloga države pa bi bila, da postavi okvirje in pravila, znotraj katerih bi to bilo dovoljeno.

Pomembna so tudi dejstva, ki govorijo o vplivu legalizacije na organiziran kriminal. Značilno je, da bi legalizacija pridelave, trgovine in prodaje za 99 % znižala njihovo ceno, kar bi povzročilo izločitev organiziranega kriminala iz teh aktivnosti, saj se marsikomu to ne bi več splačalo. Status odvisnikov drog bi se takoj spremenil, saj ne bi več prihajali v stik s kriminalom. Probleme odvisnikov bi lahko reševali veliko učinkoviteje (iz psihološkega, medicinskega, socialnega vidika). Primerna politika bi omejila porabo in obenem zagotovila kakovost drog, na ta način pa bi se zmanjšali njihovi škodljivi učinki. Mednarodne organizirane kriminalne družbe bi prizadel velik poraz, saj bi izgubili velik vir dohodkov in moči. Nehala bi delovati tudi propaganda, ki prek več drobnih preprodajalcev širi uživanje drog in povečuje individualno potrošnjo. Legalizacija bi odpravila tudi veliko nasilnih dejanj, razbremenila bi sodstvo in policijo ter povečala njihovo učinkovitost (Mednarodni antiprohibicionistični forum [MAF], 1993).

Prost dostop do določenih drog bi kot gospodarsko-politično orožje lahko precej prizadelo temelje organiziranega kriminala. S tem sicer ne bi popolnoma odpravili organiziranega kriminala in ilegalnih poslov, ampak bi se zmanjšal njihov največji vir dohodkov. S tem bi onemogočili močan tok kapitala, ki v poslih, povezanih z drogo, prinese vsako leto več kot 300 neobdavčenih milijard dolarjev.

V prid legalizaciji govorijo dejstva, da bi se kriminal, povezan z nabavo droge, zelo zmanjšal. Očitno bi se zmanjšali tudi stroški za policijsko preganjanje in stroški na sodiščih (MAF, 1993).

Vse pogostejša so prizadevanja, da bi izenačili prepovedane droge z dovoljenimi (npr. alkohol, tobak, kava). Poskusi dekriminalizacije, legalizacije so različni. Če posedovanje drog ne bi bilo več nezakonito, bi bilo lažje nadzorovati njihovo kakovost in zdraviti posledice prevelikih odmerkov (Pezelj, 2002).

Kriminalizacija je tista, ki povzroča največ socialne škode v zvezi s kaznivimi dejanji, povezanimi z drogami. Prosta prodaja bi najprej povzročila začasno večjo uporabo, vendar bi droge z legalizacijo postale bistveno cenejše in dostopnejše.

Z legalizacijo indijske konoplje bi bila v Sloveniji tako dovoljena uporaba tudi v kozmetične, medicinske, kulinarčne in druge namene. Zagovorniki uživanja konopljinega olja (iz indijske konoplje, kar v Sloveniji ni dovoljeno) pravijo, da pomaga okrepiti imunski sistem in da krepi celično presnovo. V literaturi pa navajajo še blagodejne učinke pri vnetju mehurja, kroničnih vnetjih črevesja, okvarah sklepov, gibanja, multipli sklerozi, anoreksiji itd. V Kanadi so THC odobrili kot stimulans apetita za zdravljenje anoreksije in pretirane izgube teže pri bolnikih z aidsom. Študije navajajo, da konoplja učinkuje pri preprečevanju bruhanja in slabosti ob kemoterapijah. Poleg vseh pozitivnih vplivov na kožo ob zunanji uporabi pa velja omeniti, da uživanje konopljinega olja lahko povzroči gostejšo rast las, slednji pa so videti tudi bolj zdravi (Karabegović, 2012).

V Angliji obstaja podjetje GW Pharma, ki v medicinske namene goji indijsko konopljo. Pridelek uporabljajo za proizvodnjo zdravila, ki temelji na kanabinoidih in se uporablja za pomoč pri zdravljenju multiple skleroze, nekaterih oblik raka in nevropatske bolečine (Marihuana na recept?, 2012).

V nekaterih državah je dovoljena uporaba kapsul s sintetično pridobljenim THC-jem, imenovanim dronabiol, ki je raztopljen v sezamovem olju. Klinične raziskave pripravkov iz indijske konoplje potekajo na številnih področjih, vendar je za uporabo v medicinske namene indijska konoplja v Sloveniji še vedno prepovedana (Konoplja kot zdravilo?, 2012).

V Sloveniji je bila narejena tudi raziskava, kako bi vplivalo na državni proračun, če bi prišlo do legalizacije. Pezelj, ki navaja mnenje dr. Miča Mrkaiča, pravi, da bi legalizacija drog močno znižala davčne obveznosti večine državljanov in povečala bruto družbeni produkt.

V slovenski kazenski zakonodaji je z zaporno kaznijo označena že sama posest večje količine konoplje, proizvodnja ali prodaja in omogočanje uživanja. Kljub porastu primerov pridržanj zaradi proizvodnje konoplje zajema večji delež še vedno zaseg majhnih količin konoplje. Spremljanje vsakoletnih poročil Ministrstva za notranje zadeve opozarja na osredotočenost policije in sodstva v Sloveniji na pregon uživalcev konoplje, kar pa dokazuje veliko večje število obravnavanih prekrškov zaradi posedovanja prepovedanih drog (predvsem konoplje) za lastno uporabo.

Spodnja tabela nam prikazuje število kaznivih dejanj in prekrškov, ki so povezani s prepovedanimi drogami v Sloveniji. Vidimo, da od leta 2000 naprej ne moremo

govoriti o trendu naraščanja ali padanja števila, ampak prihaja do obdobjev večjega števila kaznivih dejanj in prekrškov in do obdobjev upada.

Tabela 2: Število kaznivih dejanj in prekrškov, povezanih s prepovedanimi drogami v Sloveniji (Vir: IVZ, 2008)

LETO	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
kazniva dejanja	1370	1537	1539	1046	1231	1241	1794	1612
prekrški	3433	4876	4392	3982	2850	2655	3151	3324

V Državnem zboru Republike Slovenije so leta 1999 potekale razprave o Zakonu o prepovedanih drogah in nekateri so se glasno zavzemali za večjo represijo, drugi pa so podpirali usmeritev v interdisciplinarni pristop, kjer bi večjo vlogo dobile nevladne organizacije.

Članek Thamma (1992) govori v časopisu za kritiko znanosti o tem, kaj bi dosegli s prostim dostopom do drog. Pravi, da zaradi ilegalnih odvisnikov država vsako leto utrpí ogromno škodo zaradi vlomov, kraj, prevar, napadov na ulicah itd. Kriminal, povezan z nabavo droge, še posebej pa ulični kriminal, bi se z legalizacijo drastično zmanjšal. Prav tako bi lahko pričakovali opazno zmanjšanje prostitucije, ki daje zaslužek mnogim odvisnikom od droge. Odprava oziroma množično zmanjšanje prestopništva, povezanega z nabavo droge, bi prispevala k zmanjšanju celotnega družbenega kriminala. Legalizacija droge bi torej prispevala k preprečevanju kriminala. Z drastičnim zmanjšanjem kriminala bi se precej zmanjšali stroški za policijsko preganjanje in stroški na sodiščih (Thamm, 1992).

Pojavlja se vse več peticij s strokovno podkrepjenimi predlogi za dekriminalizacijo uporabnikov marihuane, za njeno uporabo v medicinske namene in za večjo podporo pridelavi industrijske konoplje (Pezelj, 2002).

6 Kriminaliteta in ilegalna pridelava v Sloveniji

Kriminaliteta, povezana s prepovedanimi drogami, je sodoben pojav, značilna pa je množičnost, organiziranost in profesionalnost. Ima nekatere svoje značilnosti in se po njih razlikuje od drugih vrst kriminalitete. Med posebnosti nedvomno sodi prikritost. Pri teh kaznivih dejanjih ni klasične žrtve kot posledice kaznivega dejanja. Ni okradenega, ogoljufanega ali poškodovanega posameznika, ki bi dejanje prijavil, ni trupla ali drugih vidnih posledic, ki bi jih lahko direktno povezali s kaznivim dejanjem. Ne prodajalec ne njegova stranka ne želita vmešavanja preiskovalcev, le če je ena stran ogoljufana ali izsiljevana, lahko pride do prijave. Vse to zelo otežuje odkrivanje, preiskovanje in dokazovanje tovrstne kriminalitete (Dvoršek, 2008).

Kriminaliteto prepovedanih drog delimo na primarno, sekundarno in terciarno. V spodnji tabeli so prikazane osnovne značilnosti vsake skupine.

Tabela 3: Kriminalitete prepovedanih drog (Vir: Dvoršek, 2008)

PRIMARNA KRIMINALITETA	Kazniva dejanja, povezana s proizvodnjo, predelavo, nakupom, prodajo in distribucijo prepovedanih drog.
SEKUNDARNA KRIMINALITETA	Kazniva dejanja, s katerimi se želi priti do sredstev za nakup prepovedanih drog.
TERCIARNA KRIMINALITETA	Kazniva dejanja, ki jih izvršujejo mednarodne kriminalne združbe, ki se ukvarjajo s proizvodnjo in trgovino z drogami (pranje denarja, podkupovanje).

Kriminaliteta prepovedanih drog se nanaša na nedovoljeno proizvodnjo in preprodajo teh drog. Proizvodnja je lahko naravna (gojenje rastlin) ali laboratorijska. Odkrivanje torej zajema iskanje plantaž oziroma pokritih nasadov ter iskanje skrivnih laboratorijev.

Laboratoriji za proizvodnjo drog niso pravi laboratoriji, ampak ilegalni laboratoriji, ki jih proizvajalci uredijo v skritih garažah, kletah in drugih objektih.

Trgovina s prepovedanimi drogami je lahko grosistična ali maloprodajna. Grosistična pomeni odkup večjih količin od proizvajalcev in prodajo drobnim trgovcem. Največji del drobne prodaje predstavljajo ulični prodajalci ali "dilerji", med katerimi je tudi veliko uživalcev prepovedanih drog. Veleprodaja je v rokah organiziranega kriminala, ki mu predstavlja trgovina z drogami tudi več kot 60 % vsega dobička (Dvoršek, 2008).

V Sloveniji je pridelava konoplje v porastu. Po mnenju policije je k temu pripomogla tudi gospodarska kriza, in mnogi zaradi brezposelnosti gojijo konopljo in tako služijo denar.

Spodnja tabela nam prikazuje količino konoplje, ki so jo policisti zasegli v letih 2010 in 2011. Število zaseženih rastlin konoplje je med preučevanima letoma naraslo, in sicer iz 8190 kosov na 11.301 kos zasežene rastline. Vidimo, da je bilo največ zasežene marihuane, in sicer skoraj 180 000 g, v letu 2010. V letu 2011 opazimo 325 % porast v primerjavi s prejšnjim letom, saj so policisti zasegli skoraj 584.000 g marihuane. Najmanj so zasegli konopljine smole – hašiša, in sicer v letu 2010 224 g in leta 2011 skoraj 400 g. Torej je tudi pri hašišu opazen porast zasega te vrste droge.

Tabela 4: Zasežene prepovedane droge v letu 2010 in 2011 (Vir: Ministrstvo za notranje zadeve, 2011).

Vrsta prepovedane droge	Merska enota	Zasežene droge 2010	Zasežene droge 2011
Konoplja – rastlina	kos	8.190,10	11.301,40
Konoplja – rastlina (marihuana)	g	179.270,80	583.693,20
Konoplja – smola (hašiš)	g	224	397,6

V nadaljevanju bomo predstavili nekatere primere odkritih nasadov in laboratorijev v Sloveniji.

6.1 Nasadi

Policisti policijske postaje Gorišnica so v avgustu 2012 v zapuščenem nasadu višenj v Velikem Vrhu zasegli 302 sadiki konoplje, visoke med 60 in 140 cm (Policisti zasegli 302 sadiki konoplje, 2012).

Slika 2: Nasad konoplje (Vir: Policijska uprava Maribor, 2012)

Oktober 2011 so na območju Strunjana policisti odkrili večji nasad konoplje. Pri prodaji na veliko bi osumljeni zaslužil okrog 200 000 evrov. Pri ogledu parcele so policisti našli 124 sadik konoplje, s skupno težo 74 kilogramov (V Strunjanu našli bohoten nasad konoplje, 2011).

Septembra 2011 so na območju Šentjurja policisti odkrili nasad 781 sadik prepovedane konoplje. Policisti so nasad konoplje, velik okrog 700 kvadratnih metrov, odkrili na težko dostopnem območju. Bil je zaščiten z mrežo proti toči in obdan z večjo količino vodnih virov, ki so potrebni za gojenje. V bližini tega večjega nasada je bilo še več manjših nasadov (Policisti odkrili 700 kvadratnih metrov velik nasad konoplje, 2011).

6.2 Laboratoriji

Slovenska policija je v letu 2009 evidentirala 11 prostorov, ki so bili prirejeni za gojenje konoplje pod umetno ustvarjenimi pogoji, leta 2011 pa je bilo teh prostorov 42.

Avgusta so policisti policijske uprave Podlehnik v rastlinjaku v Doklencih našli 73 sadik konoplje, visoke med 160 in 250 cm, ventilatorje in vlažilce prostorov (Policisti zasegli 73 sadik konoplje, 2012).

Julija 2012 so policisti Policijske uprave Maribor v Počehovi zasegli 123 sadik prepovedane droge konoplje. Sadike so se nahajale na vikendu, ki je bil namenjen izključno za pridelavo prepovedane droge (Policisti zasegli v Počehovi 123 sadik konoplje, 2012).

Ljutomerski policisti in kriminalisti so v maju 2012 odkrili tri posebej prirejene prostore za hidroponično proizvodnje konoplje, kjer je bilo 237 sadik te rastline. S prodajo zasežene droge bi osumljenec lahko zaslužil od 40 000 do 50 000 evrov, pripomočki za gojenje pa so bili ocenjeni na vrednost okrog 15 000 evrov (Bedek, 2012).

Slika 3: Laboratorij za gojenje konoplje (Vir: Policijska uprava Murska Sobota, 2012)

Aprila 2012 so v Krškem prav tako zasegli kar precej sadik prepovedane konoplje. V kleti so policisti po naključju odkrili velik laboratorij za gojenje konoplje, v katerem je bilo 850 sadik. Laboratorij je bil dobro opremljen s prezračevalnimi napravami, stene so bile prekrite z odbojno folijo, v prostoru so bile tudi luči, radiatorji in grelniki vode (Policisti iskali orožje, našli pa nasad konoplje, 2012).

Oktober 2011 so policisti v Krškem našli več prostorov, ki so bili načrtno prirejeni za proizvodnjo konoplje. Pogoje za optimalno rast so zagotavljali umetna svetloba, vzdrževanje ustrezne temperature ter vlažnost prostora in zemlje. Poleg močnih luči sta bila zagotovljena vlaženje prostorov in namakanje rastlin. Nameščena sta bila prezračevalni sistem in ogrevanje z električnimi grelnimi telesi. Rastline konoplje so bile razporejene v več prostorih – od sadik do velikih rastlin, namenjenih žetvi. En prostor je bil prirejen za sušenje. Policisti in kriminalisti so takrat zasegli 1464 sadik konoplje. Iz rastlin bi bilo mogoče pridobiti več kot 70 kilogramov prepovedane droge, ki bi na tržišču lahko dosegla ceno več kot 360. 000 evrov. Med preiskavo so ugotovili, da so bili električni vodniki, ki so napajali stanovanjsko hišo, pred električno omarico priklopljeni na glavni vodnik električne napeljave mimo števca, račun pa bi bil gotovo velik (Šentjernejčan gojil konopljo. Največji nasad doslej?, 2012).

Istega meseca so tudi v Vnanjih goricaх odkrili enega največjih nasadov konoplje v laboratoriju. Policisti so zasegli okrog 4500 sadik prepovedane rastline. Zasegli so tudi več pripomočkov in gnojil za gojenje. Zaradi gojenja marihuane pa je bil oškodovan tudi dobavitelj električne energije, saj osumljenec ni prijavil nove napeljave (Poželi enega največjih nasadov konoplje, 2011).

7 Zaključek

7.1 Verifikacija hipotez

Hipoteza 1: Z legalizacijo gojenja konoplje za lastne potrebe bi se število kaznivih dejanj na tem področju znižalo.

Prvo hipotezo smo potrdili, saj številni avtorji navajajo prednosti legalizacije za samo državo in tudi prebivalce. Igor Lukšič (1992) je predstavil prednosti legalizacije, ki govorijo o zmanjšanju vladnih izdatkov, povečanju državnih prihodkov in povečanju kakovosti življenja, kar bi lahko navezali predvsem za zmanjšanje kriminalitete oziroma kaznivih dejanj.

Značilno je tudi, da bi legalizacija pridelave, trgovine in prodaje za 99 % znižala ceno konoplje, kar bi nato povzročilo izločitev organiziranega kriminala iz tega področja. Legalizacija bi odpravila tudi veliko nasilnih dejanj. Prost dostop do marihuane bi resnično prizadel temelje organiziranega kriminala, seveda ilegalnih poslov ne bi bilo mogoče popolnoma odpraviti, bi pa zmanjšali njihov največji vir dohodkov.

Thamm (1992) je dejal, da država zaradi ilegalnih odvisnikov vsako leto utrpi ogromno škodo zaradi kaznivih dejanj. Pravi tudi, da bi se kriminal, povezan z nabavo droge z legalizacijo, drastično zmanjšal.

Tudi sami se strinjamo s to hipotezo, saj bi z legalizacijo gojenja konoplje za lastne potrebe posameznik pridelal količine za lastno uporabo, če bi želel dodatne količine, bi se verjetno še vedno poslužil nelegalnega nakupa od "dilerjev", vendar za to ne bi bil pripravljen plačati tako visoke cene, ki jo je plačal takrat, ko je bila lastna pridelava nelegalna. Posledično bi ta ukrep resnično znižal ceno in tudi mnogim uličnim prodajalcem se to ne bi več splačalo.

Hipoteza 2: *Zakonodaja glede gojenja in uporabe konoplje v EU se med državami razlikuje.*

V nalogi smo predstavili zakonodajo Slovenije in še treh drugih evropskih držav. Ugotovili smo, da se zakonodaja med državami resnično razlikuje, vendar se pojavijo tudi nekatere podobnosti.

Za Nizozemsko je značilno, da lahko posamezniki kupijo marihuano v posebnih kavarnah, vendar morajo pri tem dokazati polnoletnost, nakup pa je omejen na največ 5 g. Gojenje konoplje je dovoljeno za lastno uporabo in v manjših količinah – do 5 sadik.

V Avstriji uporaba drog, vključno s konopljo, ni prepovedana, nedovoljeno pa je njeno posedovanje. Zakonodaja loči med posedovanjem z namenom osebne uporabe in posedovanjem z namenom preprodaje. V Avstriji so dovoljeni tudi določeni medicinski izdelki, ki vsebujejo izvlečke kanabinoidov.

V Italiji uživanje prav tako ni prepovedano, velja pa prepoved omogočanja uživanja. Za posedovanje predvsem manjših količin konoplje so predvideni administrativni ukrepi. Zakonodaja tako kot v Avstriji loči med posedovanjem z namenom osebne uporabe in posedovanjem z namenom preprodaje.

7.2 Zaključni sklepi

V diplomski nalogi smo se ukvarjali z rastlino konopljo, ki je slovensko ime za rod *Cannabis*. Poznamo različne vrste konoplje, za katere se uporabljajo tudi različna imena, kot so gandža, marihuana, trava itd. Rastlina je bila že v preteklosti prisotna v zelo različnih kulturah. Poznamo tudi posebno podvrsto konoplje, ki je bogata s tetrahidrokanabinolom (THC) in je v Sloveniji ter mnogih drugih državah nelegalna.

Najstarejše najdišče konopljinih izdelkov izvira iz obdobja pred 12 000 leti na ozemlju Kitajske. Konoplja se je pojavljala tudi v zgodovini kitajske medicine.

Zelo veliko ljudi ob omembi konoplje najprej pomisli na drogo, in ravno zato smo predstavili konopljo tudi kot prepovedano drogo. Zloraba drog pomeni daljše in nekontrolirano jemanje vse večjih količin snovi, ki so označene kot prepovedane

droge. V javnosti se pogosto uporablja kot sinonim za prepovedane droge izraz mamilo.

Legalna pridelava konoplje je predvsem pridelava industrijske konoplje. V Sloveniji pridelava industrijske konoplje še ni zelo pogosta, menimo pa, da bi ta rastlina lahko postala pomembna surovina mnogih panog. Industrijska konoplja mora ustrezati strogim pravilom glede vsebnosti ključne psihoaktivne snovi, zato je v Sloveniji za industrijske namene dovoljena največ 0,2 % vsebnost THC-ja. Značilno je, da je koncentracija THC-ja obratno sorazmerna s kakovostjo rastline, in to pomeni, da so sami izdelki iz konoplje manj kakovostni. Tudi v Sloveniji se s pridelavo industrijske konoplje ukvarja kar nekaj pridelovalcev. Iz konoplje izdelujejo tekstilne, medicinske in prehranske izdelke, in so morali pridobiti dovoljenje Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Legalni predelovalci konoplje predelajo njena vlakna v niti za vrvi, sukance itd., lahko jih tudi stekajo v trpežno blago, oblačila in platna.

Veliko stoletij so uporabljali namesto iz lesa, papir iz konoplje. Danes je veliko razlogov v prid konoplji, kot npr., da iz enega ara konoplje proizvedemo toliko papirja, kot bi ga iz 4,1 ara dreves. Moderna tehnologija nam omogoča, da izdelujemo papir iz konopljinoga stebela (podobno kot papir iz dreves), kar pomeni manj kemikalij in manj nevarnosti za okolje, pa tudi večjo količino papirja. Uporaba konoplje za izdelavo papirja pomeni posredno tudi več dreves za naše otroke. Konoplja se lahko uporablja tudi kot energetski vir. Zažig konoplje proizvaja oglje, gorivna olja, etan za goriva ali metan za električno. Vsi vemo, da so fosilna goriva zelo neprijazna okolju, zato predstavlja konoplja edino zanesljivo rešitev tega problema (ne smemo pozabiti, da je konoplja obnovljiv vir, da zelo hitro raste in dozori skoraj kjer koli ter da lahko priskrbi vso potrebno energijo). Konoplja lahko vsakomur predstavlja čisti vir energije. Prehod na energijo iz konoplje je naslednji in najbolj pomemben korak v naši globalni evoluciji in prvi korak k zdravljenju našega planeta

Konoplja, ki se uporablja v zdravstvu, je takšna, ki se uporablja v nemedicinske namene, torej za omamljanje.

Konoplja, ki ni namenjena medicinski uporabi, ima predvsem namen omamljanja. Zelena ali rjavkasta snov, podobna čajni osnovi, lahko nastane iz vseh delov konoplje, toda zaradi potrebe po vsebnosti THC-ja se uporablja posušeno zelišče iz ženskih cvetov konoplje. Marihuana se je zelo pogosto uporabljala že v starih

indijskih spisih, kar kaže na to, da so jo uporabljali tudi pri verskih ritualih. Njene psihoaktivne lastnosti so poznali tudi v Asiriji.

Ugotovili smo, da Republika Slovenija pravno formalno obravnava vse prepovedane droge enako. Pravno formalno so prepovedane droge rastline ali substance naravnega ali sintetičnega izvora, imajo psihotropne učinke in lahko vplivajo na telesno ali duševno zdravje ter ogrožajo socialno blagostanje ljudi. Glede na resnost ali nevarnost za zdravje ljudi prepovedane droge delimo v tri skupine. V prvo skupino so uvrstili rastline in snovi, ki so za zdravje ljudi zelo nevarne zaradi posledic, ki jih lahko povzroči njihova zloraba, predvsem daljše in nekontrolirano jemanje večjih količin, in se v medicini ne uporabljajo. Ravno v to skupino je uvrščena tudi konoplja. Posedovanje konoplje je v Sloveniji z zakonom prepovedano. Uživanje drog in psihotropnih substanc zakonsko ni prepovedano, saj glede na temeljno človekovo pravico do zasebnosti zakon tega ne more prepovedovati. Uživanje konoplje zakonsko torej ni prepovedano in ni kaznivo dejanje in ne prekršek. Treba pa je upoštevati, da ima posameznik med uživanjem konopljo še vedno v posesti in zaradi tega ga lahko doleti sankcija za prekršek nedovoljene posesti manjše količine prepovedanih drog za enkratno uporabo.

Konoplja je med vsemi članicami EU klasificirana kot droga in kontrolirana s konvencijami Organizacije združenih narodov. Sprejeta merila kontrole pa so med članicami različna. Na Nizozemskem so značilne kavarne, kjer posamezniki lahko kupijo marihuano, vendar le do 5 g. Dovoljena je tudi pridelava za lastno uporabo do 5 rastlin. V prihodnje pa bo marihuano možno kaditi v kavarnah le še pod določenimi pogoji. V Avstriji uživanje marihuane ni prepovedano, je pa prepovedano njeno posedovanje, vendar ločijo med posedovanjem z namenom lastne uporabe in posedovanjem z namenom preprodaje. V lekarnah prodajajo tudi kapsule, ki vsebujejo izvlečke kanabinoidov. V Italiji velja podobna zakonodaja kot v Avstriji, predvsem iz tega vidika, da ločijo med posedovanjem z namenom lastne uporabe in posedovanjem z namenom preprodaje.

Kot je že bilo napisano, različni avtorji zagovarjajo legalizacijo konoplje kot premik v pozitivno smer glede zmanjšanja kaznivih dejanj iz tega področja. Kriminaliteta prepovedanih drog se nanaša predvsem na nedovoljeno proizvodnjo in preprodajo teh drog. Legalizacija bi v državno blagajno prinesla dobiček, ki ga sedaj služijo preprodajalci drog. Zaradi nelegalnega statusa konoplje ima ta tudi višjo ceno, z legalizacijo pa bi se ta precej zmanjšala. To bi pomenilo, da se mnogim ta posel ne

bi več splačal in posledično bi bilo resnično manj kaznivih dejanj. Iz statističnih podatkov lahko ugotovimo, da je v Sloveniji pridelava konoplje v porastu. Po mnenju policije je k temu pripomogla tudi gospodarska kriza, in mnogi zaradi brezposelnosti gojijo konopljo in tako služijo denar.

V diplomski nalogi smo torej predstavili nekatere vidike legalnega in nelegalnega gojenja in predelave konoplje. Gojenje industrijske konoplje postaja vedno bolj pomembno in ga označujejo kot dejavnost prihodnosti. V Sloveniji pa konoplja z vsebnostjo THC-ja sodi v najvišjo skupino prepovedanih drog, tako da v bližnji prihodnosti še ne moremo razmišljati o njeni legalizaciji in uporabi v medicinske namene.

8 Uporabljeni viri

- Bedek, A. (28. 5. 2012). Policisti odkrili laboratorij za gojenje konoplje. *Pomurje.si*. Pridobljeno na: <http://www.pomurje.si/aktualno/crna-kronika/policisti-odkrili-laboratorij-za-gojenje-konoplje/>.
- Cahunek, T. (2011). *Predlogi politike za ureditev statusa konoplje v slovenski zakonodaji* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Clarke, C., R. (1981). *Marijuana botany: an advanced study : the propagation and breeding of distinctive cannabis*. Berkeley, Roning Publishing.
- Dvoršek, A. (2008). *Kriminalistična metodika*. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.
- Državni zbor Republike Slovenije. (2010). *Resolucija o nacionalnem programu na področju drog 2011–2020*. Pridobljeno na: http://www.zzv-kp.si/wp-content/uploads/Osnutek_Resolucija_NP.pdf.
- Gorenc, Z. (1992). Učinki in tveganja. *Časopis za kritiko znanosti: Droge na tehničari*, 20 (146–147), 234–238.
- Harmonija narave – novice. (2012). *Harmonija narave.com*. Pridobljeno na: <http://www.harmonija-narave.com/index.asp?action=listnovice>.
- Inciardi, J. A. (1999). *The drug legalisation debate*. Thousand oaks: Sage Publications.
- Inštitut za varovanje zdravja. (2008). *Report on the drug situation in 2008 of the Republic of Slovenia*. Pridobljeno na: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index86769EN.html>.
- Kaj je droga? (2012). *Premagal.si*. Pridobljeno na: <http://www.premagal.si/Droge+in+njihov+vpliv/Kaj+je+droga>.
- Karabegović, Š. K. (2012). Vsestranska konoplja. *Abczdravja.si*. Pridobljeno na: <http://www.abczdravja.si/index.php/vsestranskakonoplja.html>.
- Komisija za droge RS. (2011). *Nacionalni program na področju drog 2011–2020*. Pridobljeno na:

http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCgQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.zmanjsevanje-skode.si%2Ffileadmin%2Fuser_upload%2FDokumenti%2FNACIONALNI_PROGRAM_NA_PODROCJU_DROG_JR.doc&ei=kSA6UKWOG7KM4gTI4IGwCA&usg=AFQjCNG-ARdl4W_KD8jJOnpglRTluSAZnA&sig2=9xDQ3V-gj9HBhAnwsqQz_A.

Konoplja in zdravstvo. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: <http://www.konoplja.org/Konoplja/Zdravstvo/Zdravstvo.htm>.

Konoplja kot zdravilo? (30. 8. 2012). *Bodieko.si*. Pridobljeno na: <http://www.bodieko.si/konoplja-cannabis-sativa>.

Lukšič, I. (1992). Legalizacija drog: nujnost in nezmožnost. *Časopis za kritiko znanosti: Droge na tehcnici*, 20(146–147), 73–83.

Marihuana na Nizozemskem ne bo več dostopna tujcem: Coffe shopi samo še za domačine. (18. 11. 2010). *Rtvslo.si*. Pridobljeno na: <http://www.rtvslo.si/svet/marihuana-na-nizozemskem-ne-bo-vec-dostopna-tujcem/244258>.

Marihuana na recept? (14. 3. 2012). *Jana.si*. Pridobljeno na: <http://www.jana.si/2012/03/marihuana-na-recept-/>.

Mednarodni antiprohibicionistični forum. (1993). *Cena prohibicije drog: Prispevki iz mednarodnega antiprohibicionističnega foruma*. Ljubljana: Taxus.

Ministrstvo za notranje zadeve. (2011). *Poročilo o delu policije za leto 2011*. Pridobljeno na: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2011.pdf>.

Nizozemska: tujci naj v prihodnje kadijo kar doma. (30. 5. 2011). *Delo.si*. Pridobljeno na: <http://www.delo.si/druzba/panorama/nizozemska-tujci-naj-v-prihodnje-kadijo-kar-doma.html>.

O konoplji. (2012). *Hannah-biz.si*. Pridobljeno na: <http://www.hannah-biz.si/AboutCanabis.aspx>.

- Policisti iskali orožje, našli pa nasad konoplje. (12. 4. 2012). *Slovenskenovice.si*. Pridobljeno na: <http://www.slovenskenovice.si/crni-scenarij/doma/policisti-iskali-orozje-nasli-pa-nasad-konoplje>.
- Policisti odkrili 700 kvadratnih metrov velik nasad konoplje. (23. 9. 2011). *Delo.si*. Pridobljeno na: <http://www.delo.si/novice/kronika/policisti-odkrili-700-kvadratnih-metrov-velik-nasad-konoplje.html>.
- Policisti zasegli 73 sadik konoplje. (16. 8. 2012). *Delo.si*. Pridobljeno na: <http://www.delo.si/novice/kronika/policisti-zasegli-73-sadik-konoplje.html>.
- Policisti zasegli 302 sadiki konoplje. (13. 8. 2012). *Delo.si*. Pridobljeno na: <http://www.delo.si/novice/kronika/policisti-zasegli-302-sadiki-konoplje.html>.
- Policisti zasegli v Počehovi 123 sadik konoplje. (27. 7. 2012). *Večer.com*. Pridobljeno na: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2012072705810457>.
- Posvet o medicinski konoplji. (2002). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: http://www.konoplja.org/Novice/Domace/Posvet_medicinska_konoplja_nov_2002.htm.
- Poželi enega največjih nasadov konoplje. (30. 10. 2011). *Delo.si*. Pridobljeno na: <http://www.delo.si/novice/kronika/pozeli-enea-najvecjih-nasadov-konoplje.html>.
- Pezelj, J. (2002). *Nevarna prepoved*. Ljubljana: samozaložba.
- Purg, P. (1998). Nizozemska politika drog: Onstran za in proti. *Ljudimila.org*. Pridobljeno na: <http://www.ljudmila.org/chrt/pp/Ganja1.html>.
- Robinson, R. (1996). *The great book of hemp*. Rochester, Vermont: Park street Press.
- Robinson, R. (2000). *Velika knjiga o konoplji: popoln vodič po okoljski, komercialni, zdravstveni in duhovni rabi ene od najbolj izjemnih rastlin na zemlji*. Ljubljana: samozal.

- Schmidt-Semich, H. in Paul, B. (2002). An alternative to contemporary forms of drug control. *Journal of Drug Issues*, 32(2), 709–720. Pridobljeno na: <http://search.proquest.com/docview/208843919?accountid=28931>.
- Seraval, D. (1992). Pobuda za dekriminalizacijo marihuane. *Časopis za kritiko znanosti: Droge na tehničari*, 20 (146–147), 115–116.
- Shema zakonodaje – Avstrija. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: <http://www.konoplja.org/Konoplja/Zakonodaja/Zakonodaja%2BAvstrija.htm>.
- Shema zakonodaje – Italija. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: <http://www.konoplja.org/Konoplja/Zakonodaja/Zakonodaja%2BItalija.htm>.
- Shema zakonodaje – Nizozemska. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: <http://www.konoplja.org/Konoplja/Zakonodaja/Zakonodaja%2BNizozemska.htm>.
- Shema zakonodaje – posest konoplje. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: <http://www.konoplja.org/Konoplja/Zakonodaja/Posest%2Bkonoplje.htm>.
- Shema zakonodaje – uvod. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: <http://www.konoplja.org/Konoplja/Zakonodaja/Uvod%2Bzakonodaja.htm>.
- Shema zakonodaje – uživanje konoplje. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na: <http://www.konoplja.org/Konoplja/Zakonodaja/Uzivanje%2Bkonoplje.htm>.
- Služba vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2010). *Program spodbujanja konkurenčnosti Pomurske regije v obdobju 2010-2015*. Pridobljeno na: http://www.arhiv.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/Novice/SZJ-vlada/Program_Pomurje.pdf.
- Šentjernejčan gojil konopljo. Največji nasad doslej? (6. 1. 2012). *Dolenjskilist.si*. Pridobljeno na: http://www.dolenjskilist.si/2012/01/06/72950/novice/kronika/FOTO_Sentjernejcan_gojil_konopljo__Najvecji_nasad_doslej/.
- Thamm, G. B. (1992). Prost dostop do drog. Kaj bi z njim dosegli? *Časopis za kritiko znanosti: Droge na tehničari*, 20 (146–147), 115–116.

Uvod v rubriko zakonodajo. (2012). *Konoplja.org*. Pridobljeno na:
<http://www.konoplja.org/Konoplja/Zakonodaja/Zakonodaja.htm>.

Uzakonitve marihuane ne v bližnji ne v daljni prihodnosti pri nas ni pričakovati. (28. 3. 2009). *Dnevnik.si*. Pridobljeno na:
<http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042255363>.

V Strunjanu našli bohoten nasad konoplje. (26. 10. 2011). *Žurnal24.si*. Pridobljeno na: <http://www.zurnal24.si/bohoten-nasad-konoplje-clanek-138825>.

Zakaj je marihuana nelegalna. (19. 3. 2010). *Misteriji.net*. Pridobljeno na:
<http://www.misteriji.net/zadnji-clanki/zakaj-je-marihuana-nelegalna/vse-strani.html>.

Zupan, M. (27. 1. 2010). Indijska konoplja. *Ventilator besed.com*. Pridobljeno na:
http://www.ventilatorbesed.com/?opcija=komp_clanki&oce=90&id=1059.